

महाराष्ट्र शासन

सामान्य प्रशासन विभाग

शासन परिपत्रक, क्रमांक : ममाअ-२००२/प्र.क्र.१२७/०२/५,

मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.

दिनांक : २४.०६.२००४

- पहा :- १) सामान्य प्रशासन विभाग, शासन परिपत्रक, क्र.: ममाअ-२००२/ प्र.क्र.१६/०२/५, दि. ३०/९/२००२.
 २) सामान्य प्रशासन विभाग, शासन परिपत्रक, क्र.: ममाअ-२००२/ प्र.क्र.१३२/०२/५, दि. ७/१/२००३.
 ३) सामान्य प्रशासन विभाग, शासन परिपत्रक, क्र.: ममाअ-२००२/ प्र.क्र.१२७/०२/५, दि. १४/८/२००३
 ४) सामान्य प्रशासन विभाग, शासन परिपत्रक, क्र.: ममाअ-२००२/ प्र.क्र.१२७/०२/५, दि. ३१.१०.२००३
 ५) मा.मुख्य सचिव यांनी सर्व मंत्रालयीन विभागाच्या सचिव / प्रधान सचिव व अपर मुख्य सचिव यांना लिहिलेले दिनांक ३ डिसेंबर, २००४ चे अर्ध शासकीय पत्र.
 ६) मा.मुख्य सचिव यांनी सर्व मंत्रालयीन विभागाच्या सचिव / प्रधान सचिव व अपर मुख्य सचिव यांना लिहिलेले दिनांक २५ मे, २००४ चे अर्ध शासकीय पत्र.

शासन परिपत्रक :-

शासकीय व्यवहारांची / कामकाजाची जास्तीत जास्त माहिती जनतेस मिळावी या करिता दि.२३ सप्टेंबर, २००२ पासून "महाराष्ट्र माहितीचा अधिकार अध्यादेश, २००२ " जारी करण्यात आला होता. या अध्यादेशाच्या अनुषंगाने मा.राष्ट्रपती यांची मान्यता घेऊन "महाराष्ट्र माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००२ " पूर्वलक्षी प्रभावाने म्हणजेच दिनांक २३ सप्टेंबर, २००२ पासून अंमलात आणण्यात आलेला आहे.

२) या अधिनियमाची काटेकोर अंमलबजावणी करण्याकरिता प्रत्येक सक्षम प्राधिका-याने पुढीलप्रमाणे कार्यवाही करण्याबाबत उपरोक्त आदेशान्वये संबंधितांना वेळोवेळी सूचना देण्यात आलेल्या आहेत :-

- अ) सर्व सक्षम प्राधिका-यांनी त्यांच्या नियंत्रणा खालील प्रत्येक कार्यालयाकरिता शासकीय माहिती अधिकारी व अपीलीय प्राधिकारी यांच्या तत्काळ नियुक्त्या करणे.
 ब) प्रत्येक कार्यालयातील शासकीय माहिती अधिकारी व अपीलीय प्राधिकारी यांचे नांव, पत्ता, दूरध्वनी क्रमांक इत्यादि बाबतची माहिती कार्यालयाच्या दर्शनी भागावर तत्काळ प्रसिध्द करणे.
 क) अधिनियमातील कलम चार मध्ये नमूद करण्यात आल्याप्रमाणे प्रत्येक कार्यालयातील अभिलेख तालिकाबद्ध व सूचिवद्ध करणे, कार्यालयातील अधिकारी यांची कर्तव्ये आणि निर्णय घेण्याच्या प्रक्रियेत त्यांनी अनुसरावयाची कार्यपद्धती, नागरिकांना उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या सुविधांचा तपशील इत्यादि कार्यवाही तत्काळ करणे.
 ड) प्रत्येक सक्षम प्राधिका-यांच्या नियंत्रणाखालील शासकीय माहिती अधिका-याकडे प्राप्त झालेल्या अर्जांवरील कार्यवाहीची माहिती उपरोल्लेखित संदर्भ ४ येथील शासन परिपत्रक दिनांक ३१ ऑक्टोबर, २००३ अन्वये विहित केलेल्या विवरणपत्र "अ" मध्ये तसेच अपीलीय प्राधिका-याकडे प्राप्त झालेल्या अपीलांवरील कार्यवाहीची माहिती विवरणपत्र "ब" मध्ये संबंधित मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागाकडे प्रत्येक महिन्याच्या १० तारखे पूर्वी सादर करणे. तसेच क्षेत्रीय कार्यालयांकडून विवरणपत्र

"अ" व "ब" मध्ये प्राप्त झालेली माहिती एकत्रित करून विवरणपत्र "क" मध्ये दर महिन्याच्या १५ तारखेपूर्वी सामान्य प्रशासन विभागाकडे पाठविणे.

३) महाराष्ट्र माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००२ ची प्रभावी अंमलबजावणी करण्याकरिता उपरोक्त बाबींवर संबंधितांनी विनाखिल्लाने कार्यवाही करणे अपेक्षित होते. तथापि, काही कार्यालयांनी शासकीय माहिती अधिकारी व अपीलीय प्राधिकारी यांच्या अद्यापही नेमणूक केल्या नसल्याची, ब-याच विभागांनी / कार्यालयांनी त्यांच्या विभागात / कार्यालयात नियुक्त केलेल्या शासकीय माहिती अधिकारी व अपीलीय प्राधिकारी यांच्या बाबतची माहिती कार्यालयाच्या दर्शनी भागावर प्रसिध्द केली नसल्याची व अद्याप कोणत्याही विभागांनी / कार्यालयांनी अधिनियमातील कलम चार मध्ये नमूद केलेली कार्यवाही केली नसल्याची बाब काही स्वयंसेवी संस्थांनी मा.मुख्यमंत्र्यांच्या निदर्शनास आणली असून त्यावर मा.मुख्यमंत्र्यांनी तीव्र नाराजी व्यक्त केलेली आहे.

४) वरील परिच्छेद २ मध्ये नमूद केलेल्या "अ," "ब," "क," व "ड" येथील मुद्याबाबतची कार्यवाही तातडीने पूर्ण करण्याबाबत संबंधितांना उपरोक्त नमूद शासन परिपत्रकांन्वये वारंवार सूचना देण्यात आलेल्या आहेत. तथापि, संबंधितांनी या शासन परिपत्रकांची योग्य ती दखल घेतली नसल्याचे दिसून येते. तेव्हा ज्या विभागांनी / कार्यालयांनी "अ," "ब" व "क" येथे नमूद केलेल्या बाबींवरील कार्यवाही अद्यापही पूर्ण केली नसेल, त्या विभागांनी / कार्यालयांनी आवश्यक ती कार्यवाही कोणत्याही परिस्थितीत १५ दिवसांच्या आत पूर्ण करावी. तसेच "ड" च्या संदर्भात दि. ३१.१०.२००३ च्या शासन परिपत्रकामध्ये नमूद कार्यपध्दती मध्ये आता पुढीलप्रमाणे सुधारणा करण्यात येत आहेत :-

- १) सर्व शासकीय माहिती अधिकारी व अपीलीय प्राधिकारी यांच्याकडे प्राप्त झालेल्या अनुक्रमे अर्जांची व अपीलांची प्रत्येक महिन्याची माहिती विवरणपत्र-"अ" व "ब" मध्ये संबंधित जिल्हाधिकारी यांचेकडे प्रत्येक महिन्याच्या ५ तारखेपूर्वी पाठविण्याची दक्षता घ्यावी.
- २) संबंधित जिल्हाधिकारी यांचेकडे विविध कार्यालयांकडून प्राप्त झालेल्या माहितीच्या आधारे दरमहा होणा-या लोकशाही दिनावेळी सर्व जिल्हाधिकारी यांनी या अधिनियमाच्या अंमलबजावणीचा आढावा घ्यावा व त्यांचेकडे प्राप्त झालेली सर्व माहिती एक आठवड्याच्या आत संबंधित विभागीय आयुक्त यांचेकडे पाठवावी.
- ३) सर्व जिल्हाधिकारी यांचेकडून विभागीय आयुक्त यांनी त्यांचेकडे प्राप्त झालेली सर्व माहिती विवरणपत्र "क" मध्ये एकत्रित करून एका आठवड्याच्या आत शासनास (सामान्य प्रशासन विभाग) सादर करावी.
- ५) सर्व मंत्रालयीन विभागांनी मंत्रालय स्तराकरिता नियुक्त केलेल्या सर्व शासकीय माहिती अधिकारी व अपीलीय प्राधिकारी यांच्याकडे प्राप्त झालेल्या अनुक्रमे अर्जांची व अपीलांची प्रत्येक महिन्याची माहिती विवरणपत्र "क" मध्ये एकत्रित करून सामान्य प्रशासन विभागाकडे पाठवावी.

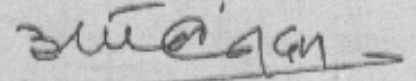
उपरोक्त नमूद सुधारित कार्यवाही करण्याकरिता दि.३१.१०.२००३ सोबतच्या विवरणपत्रामध्ये सुधारणा करण्यात आली असून सुधारित विवरणपत्राची प्रत सोबत जोडण्यात आली आहे.तरी या पुढे (जुलै-२००४ ची माहिती) प्रस्तुत बाबींची माहिती सुधारित विवरणपत्रात पाठवावी.

- ५) प्रथम अपीलीय प्राधिका-यांकडे प्राप्त होणा-या अपीलांवर विहित मुदतीच्या आत निर्णय घेऊन तो अपीलकारास लेखी कळविण्याच्या सूचना सर्व संबंधितांना देण्याबाबत उपरोक्त संदर्भ क्र.६ च्या अ.शा. पत्रान्वये सर्व मंत्रालयीन विभागांना विनंती करण्यात आली असून त्यानुसार सर्व मंत्रालयीन विभागांनी त्यांच्या

नियंत्रणाखालील सर्व संबंधितांना या प्रकरणी आवश्यक त्या सूचना तत्काळ द्याव्यात या साठी पुन्हा स्मरण करण्यात येत आहे.

६) सर्व विभागीय आयुक्तांनी त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील सर्व कार्यालयातील या अधिनियमाच्या अंमलबजावणीचा आढावा दर दोन महिन्यांनी घ्यावा व त्याबाबतचा अहवाल शासनास सादर करावा.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

(यु.पी.एस.मदान)
शासनाचे सचिव.

प्रति,

- १) राज्यपालांचे सचिव,
- २) मुख्यमंत्र्यांचे प्रधान सचिव,
- ३) उप मुख्यमंत्र्यांचे सचिव,
- ४) सर्व मंत्री / राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव,
- ५) मुख्य सचिव,
- ६) शासनाचे सर्व अपर मुख्य सचिव / प्रधान सचिव / सचिव,
- * ७) प्रबंधक, उच्च न्यायालय, मूळ न्याय शाखा, मुंबई,
- * ८) प्रबंधक, उच्च न्यायालय, अपिल शाखा, मुंबई,
- * ९) प्रबंधक, महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधिकरण, मुंबई,
- * १०) प्रबंधक, लोक आयुक्त व उप लोक आयुक्त, मुंबई,
- * ११) सचिव, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग, मुंबई,
- * १२) सचिव, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, विधानभवन, मुंबई,
- * १३) सचिव, राज्य निवडणूक आयोग, मुंबई,
- १४) सर्व विभागीय आयुक्त,
- १५) सर्व जिल्हाधिकारी / जिल्हा परिषदांचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी,
- १६) सर्व मंत्रालयीन विभाग,
- १७) मंत्रालयीन विभागाच्या अधिपत्याखालील सर्व विभाग / कार्यालय प्रमुख,
- १८) सामान्य प्रशासन विभागातील सर्व कार्यासने,
- १९) राज्य स्तरीय परिषदेचे सर्व सदस्य,
- २०) निवड नस्ती. (२ प्रती)
- * (पत्राने)

विवरणपत्र 'अ'

शासकीय माहिती अधिकाऱ्यांनी संबंधित जिल्हाधिकारी यांचेकडे दरमहा दि.५ पूर्वी सादर करावयाची माहिती.
माहितीचा कालावधी :- दिनांक ते दिनांक

शासकीय माहिती अधिकाऱ्याचे नाव, पदनाम व कार्यालयाचे नाव	माहितीच्या कालावधीत प्राप्त झालेल्या अर्जांची संख्या	त्यापैकी निकालात काढलेल्या अर्जांची संख्या	प्रलंबित अर्जांची संख्या व त्याची संक्षिप्त कारणे	३० दिवसांपेक्षा जास्त दिवसां पासून प्रलंबित अर्जांची संख्या व त्याची कारणे
१	२	३	४	५

विवरणपत्र 'ब'

सर्व अपीलीय प्राधिकाऱ्यांनी संबंधित जिल्हाधिकारी यांचेकडे दरमहा दि.५ पूर्वी सादर करावयाची माहिती.
ते दिनांक

माहितीचा कालावधी :- दिनांक

अपीलीय प्राधिकाऱ्यांचे नाव, पदनाम व कार्यालयाचे नाव	प्राप्त झालेल्या अर्जांची संख्या	त्यापैकी अपील आलेल्या अपील अर्जांची संख्या	प्रलंबित अपील अर्जांची संख्या व त्याची संक्षिप्त कारणे	६० दिवसांपेक्षा जास्त दिवसां पासून प्रलंबित अपीलांची संख्या व त्याची कारणे
१	२	३	४	५

विवरणपत्र 'क'

प्रत्येक विभागीय आयुक्त व सर्व मंत्रालयीन विभागांनी सामान्य प्रशासन विभागाकडे एकत्रित करून दरमहा दि.१५ पूर्वी पाठवावयाची माहिती.
कार्यालयाचे / विभागाचे नांव :- माहितीचा कालावधी :- दिनांक ते दिनांक

एकूण कार्यालयांची संख्या	एकूण सक्षम प्राधिकाऱ्यांची संख्या	एकूण शासकीय माहिती अधिकाऱ्यांची संख्या				एकूण अपीलीय प्राधिकाऱ्यांची संख्या			
		प्राप्त झालेले एकूण अर्ज	निकाली काढलेले अर्ज	प्रलंबित अर्ज	३० दिवसांपेक्षा जास्त जास्त पासून अर्जांची संख्या व त्याची कारणे	प्राप्त झालेले एकूण अर्ज	निकाली काढलेले अपील	प्रलंबित अपील अर्ज	६० दिवसांपेक्षा जास्त जास्त पासून प्रलंबित अपीलांची संख्या व त्याची कारणे
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०